

Vård för psykisk ohälsa under covid-19-pandemin

Stockholm, mars till september 2020

Något fler personer har fått vård för psykisk ohälsa i Region Stockholm från mars till och med september 2020, jämfört med samma period 2019. En ökning ses bland unga (0–17 år) inom primärvården, medan en marginell minskning ses bland äldre personer (70+ år). Däremot pekar inte vårdkonsumtionen på någon ökning av nydebuterad psykisk ohälsa, utan snarare att återbesök ökat något bland redan sjuka. Det är möjligt att den ökade distanskontakten gjort det svårare att etablera vårdkontakt, framför allt för äldre personer.

Sammanfattning

I den här rapporten kartlägger Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin (CES) vårdkonsumtionen för psykisk ohälsa i Region Stockholm under våren och sommaren 2020, och jämför den med motsvarande konsumtion år 2019.

Rapporten visar att något fler personer har fått vård för psykisk ohälsa mellan 1 mars och 30 september 2020, jämfört med samma period 2019. Detta trots att andelen först minskade under pandemins början (från mitten av mars och fyra-fem veckor fram).

Vården har klarat ökningen genom att snabbt övergå till distanskontakter.

En ökning ses bland barn och unga (0–17 år) inom primärvården, men också i viss mån bland arbetsföra personer (18–69 år). Bland äldre personer (70+ år) minskade vårdkonsumtionen för psykisk ohälsa marginellt, både inom primärvård och specialistvård.

Generellt sett minskade andelen personer (i alla åldrar) som gjorde nybesök i vården för psykisk ohälsa, i förhållande till återbesök. Det kan tyda på att personer som redan har psykisk ohälsa fått ökade behov av vård.

Rapporten ger därmed inget stöd att det skulle finnas en stor ökning av nydebuterad psykisk ohälsa under det första halvåret av pandemin. Det går inte att utesluta att personer med nydebuterad psykisk ohälsa, särskilt äldre (70+), haft svårare att etablera vårdkontakt under den aktuella perioden.

Vidare är det angeläget att ta reda på om nya patienter har svårare att komma i kontakt med psykiatrin under den pågående pandemin samt att utvärdera upplevelsen av given vård – både ur vårdgivares och patienters perspektiv.

Bakgrund och syfte

Flera riskfaktorer för psykisk ohälsa

Kunskap från tidigare infektionsutbrott (1) och ekonomiska kriser (2) talar för att den pågående covid-19-pandemin innefattar flera riskfaktorer för psykisk ohälsa. I Region Stockholm har antalet covid-19-fall varit stort, och den stress som pandemin orsakar, i form av oro för smitta och sjukdom, isolering och ensamhet, oro för ekonomin, ökad risk för våld och utsatthet i hemmet, skulle kunna medföra ökad psykisk ohälsa och ökat vårdsökande. Dels bland personer som redan är i vård, dels i nya grupper.

Å andra sidan kan rädsla för smitta eller omstruktureringar av vården leda till att vissa patientgrupper trängs undan eller undviker att söka vård (3). Det är också möjligt att vissa grupper upplever positiva aspekter och en förbättrad psykisk hälsa.

Det är viktigt att undersöka pandemins kort- och långsiktiga konsekvenser för den psykiska hälsan. Som ett led i det arbetet kartlägger den här rapporten vård för psykisk ohälsa under våren och sommaren 2020 och jämfört med samma period år 2019.

Metod

Vi har följt vårdkonsumtionsmönstret för psykisk ohälsa inom primärvården och specialistvården (vuxenpsykiatri och barn- och ungdomspsykiatri) i Region Stockholm. Besök för psykisk ohälsa inom primärvården definierades som antingen:

- registrerad kontakt relaterad till psykiatrisk diagnos (alla diagnoser i kapitel F samt Z65 och Z73)
- kontakt med kurator eller psykolog
- kontakt med första linjen för psykisk ohälsa inom primärvården
- uttag av psykofarmaka, förskrivet via primärvården.

Data över typ av vårdkontakt (nybesök eller återbesök, fysiskt eller på distans) hämtades från vårdregister (VAL-databaserna) för perioden 1 mars till 30 september 2020 och har jämförts med data från samma period 2019.

Typ av vårdkontakt och frekvens sammanställdes för tre olika åldersgrupper: 0–17 år, 18–69, 70 år eller äldre.

Ett nybesök definierades som att en första kontakt eller ett första uttag av läkemedel för psykisk ohälsa hade skett inom 365 dagar.

Resultaten redovisas i både absoluta tal och andelar (procent) av befolkningen under det aktuella året för att ta hänsyn till befolkningsökningen i länet.

Resultat

Nybesök och återbesök för psykisk ohälsa inom primärvården

Från och med vecka 12 (16–23 mars) minskade antalet individer per vecka med fysiska besök i vården för psykisk ohälsa, i alla åldersgrupper. Samtidigt ökade antalet individer som hade kontakt med vården på distans. Mellan 23 mars och 14 juni ökade snittantalet individer som hade distanskontakt för psykisk ohälsa i respektive åldersgrupp enligt följande:

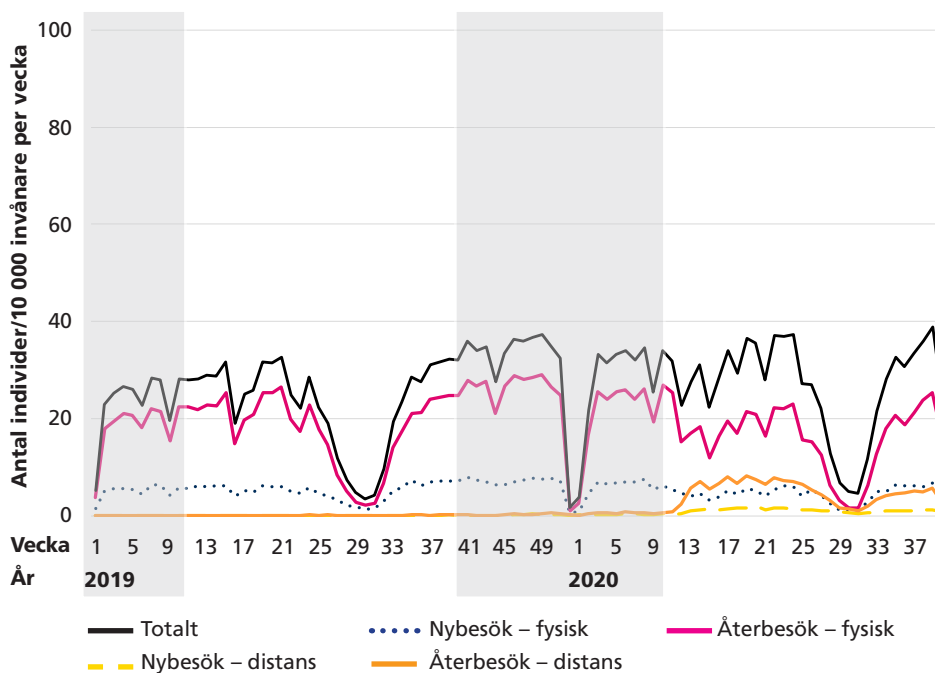
- 0–17 år: från 5 per vecka 2019, till 436 per vecka 2020
- 18–69 år: från 404 per vecka 2019 till 5 724 per vecka 2020
- 70 år eller äldre: från 7 per vecka 2019 till 264 per vecka 2020.

Patienter under 18 år

Mellan 1 mars och 30 september 2020 hade (i absoluta tal) 15 266 individer i åldern 0–17 år kontakt med primärvården för psykisk ohälsa, i Region Stockholm. Samma period år 2019 var antalet 13 121. Det är en ökning från 2,5 procent till 2,9 procent av 0–17-åringarna i Stockholm län.

Antalet 0–17-åringar i Region Stockholm med nybesök ökade från 8 017 till 9 216, vilket är en ökning från 1,6 procent till 1,8 procent¹.

Antalet unga individer med återbesök ökade från 9 105 till 10 725. Det motsvarar en ökning från 1,8 procent till 2,1 procent av 0–17-åringarna. Se figur 1.

Figur 1. Antal barn och unga per 10 000 invånare (0–17 år) i Stockholms län, med fysiska besök eller distanskontakt för psykisk ohälsa inom primärvården i Region Stockholm, per vecka 2019–2020 (v. 40).

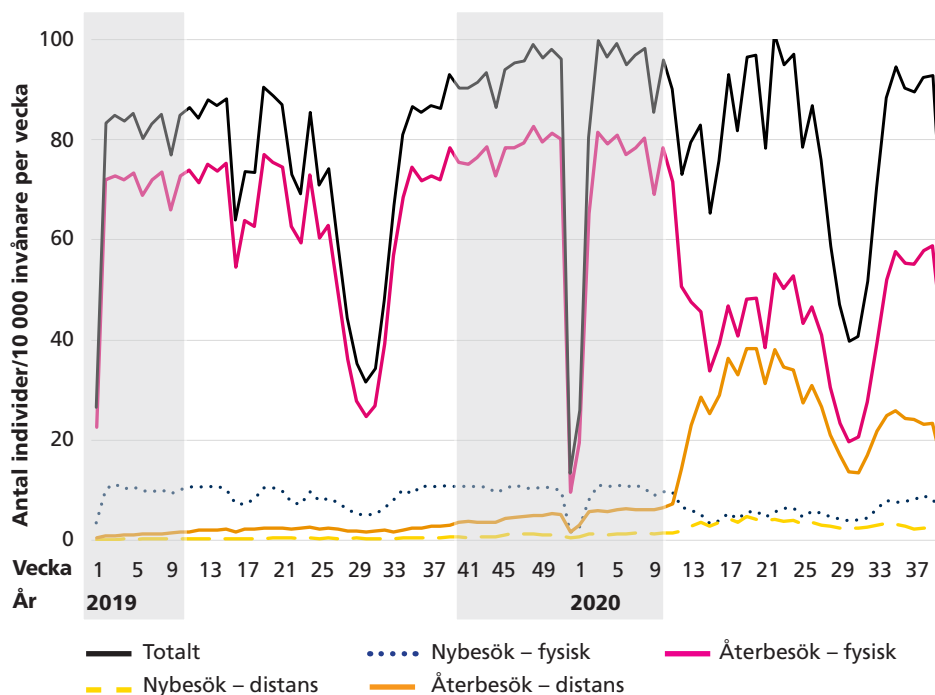
¹Källa: SCB Befolkningsstatistik

Patienter 18–69 år

Mellan 1 mars och 30 september 2020 hade (i absoluta tal) 170 771 individer i åldern 18–69 år kontakt med primärvården för psykisk ohälsa, i Region Stockholm. Samma period år 2019 var antalet 166 954. Det är en ökning 10,7 procent till 10,8 procent av 18–69-åringarna i Stockholms län.

Antalet 18–69-åringar med nybesök låg på ungefär samma nivå båda åren: 51 474 individer år 2019 och 52 194 individer år 2020. Det motsvarar 3,3 procent av 18–69-åringarna i länet.

Antalet individer i den här åldersgruppen med återbesök, ökade från 142 886 till 147 562. Det är en ökning från 9,2 procent till 9,4 procent. Se figur 2.

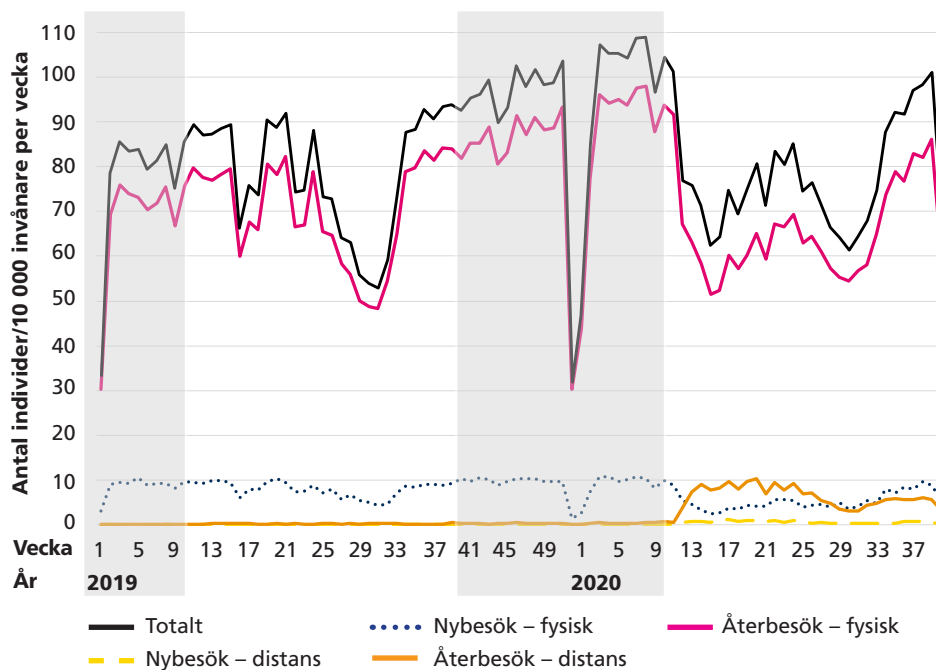
Figur 2. Antal vuxna per 10 000 invånare (18–69år) i Stockholms län, med fysiska besök eller distanskontakt för psykisk ohälsa inom primärvården i Region Stockholm, per vecka 2019–2020 (v. 40).

Patienter 70 år eller äldre

Mellan 1 mars och 30 september 2020 hade (i absoluta tal) 42 286 individer i åldern 70 år eller äldre kontakt med primärvården för psykisk ohälsa, i Region Stockholm. Samma period år 2019 var antalet 43 080. Det är en minskning från 16,0 procent till 15,3 procent av äldre (70+ år) i Stockholms län.

Antalet äldre individer i länet med nybesök under samma period minskade, från 9 693 år 2019 till 8 252 år 2020, vilket motsvarar en minskning från 3,6 procent till 3,0 procent.

Antalet äldre individer med återbesök var 37 591 år 2019 och 37 515 år 2020. Det är en minskning från 14,0 procent till 13,5 procent. Se figur 3.

Figur 3. Antal äldre vuxna per 10 000 invånare (70+ år) i Stockholms län, med fysiska besök eller distanskontakt för psykisk ohälsa inom primärvården i Region Stockholm, per vecka 2019–2020 (v.40).

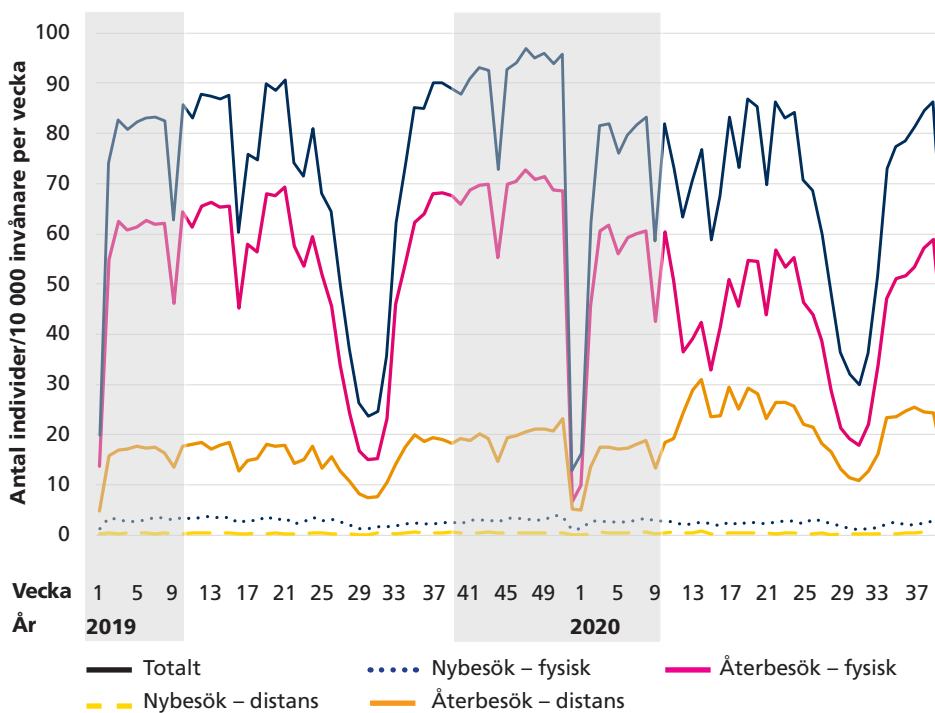
Nybesök och återbesök inom BUP:s öppenvård

Mellan vecka 11 (9–15 mars) och vecka 15 (6–12 april) 2020 sågs en tydlig nedgång i antalet 0–17-åringar med fysiska besök inom Barn- och ungdomspsykiatrin (BUP) i Region Stockholm, jämfört med samma period år 2019. Samtidigt ökade antalet unga individer som hade kontakt med BUP på distans, jämfört med år 2019.

Mellan 1 mars och 30 september 2020, hade (i absoluta tal) 19 384 individer i åldern 0–17 år kontakt med BUP:s öppenvård i Region Stockholm. Samma period år 2019 var antalet 20 248. Det är en minskning från 3,9 procent till 3,7 procent av 0–17-åringarna i Stockholms län.

Antalet unga individer med nybesök minskade under samma period, från 4 571 år 2019 till 4 143 år 2020, vilket är en minskning från 0,9 procent till 0,8 procent.

Även antalet unga individer med återbesök minskade, från 18 794 till 18 138. Det är en minskning från 3,7 procent till 3,5 procent av 0–17-åringarna i länet. Se figur 4.

Figur 4. Antal barn och unga per 10 000 invånare (0–17år) i Stockholms län, med fysiska besök eller distanskontakt inom BUP:s öppenvård i Region Stockholm, per vecka 2019–2020.

Nybesök och återbesök inom vuxenpsykiatrisk öppenvård

I de vuxna åldersgrupperna (18–69 år och 70+ år) sågs, från och med vecka 11 (9–15 mars) 2020, en nedgång i antalet individer med fysiska besök inom vuxenpsykiatrisk öppenvård i Region Stockholm, jämfört med samma period år 2019. Parallellt ökade antalet individer som hade kontakt inom vuxenpsykiatrin på distans.

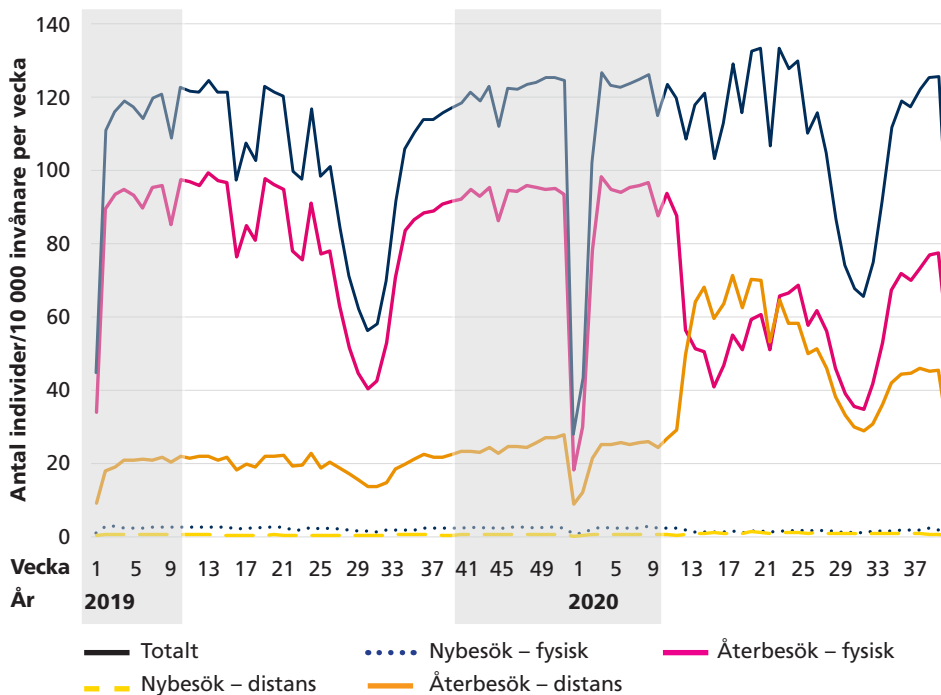
Från vecka 16 (13–19 april) bidrog den ökade distanskontakten till att det totala antalet individer per vecka under 2020, i snitt var fler än motsvarande vecka 2019 under de flesta av de resterande veckorna av mätperioden.

Patienter 18–69 år

Mellan 1 mars och 30 september 2020 hade (i absoluta tal) 75 255 individer i åldern 18–69 år kontakt med vuxenpsykiatrin, i Region Stockholm. Samma period år 2019 var antalet 73 807. Det är en liten ökning, från 4,7 procent till 4,8 procent av 18–69-åringar i Stockholms län.

Antalet individer (18–69 år) med nybesök minskade under samma period, från 13 015 år 2019 till 12 423 år 2020. Det motsvarar en minskning från 0,83 procent till 0,79 procent.

Antalet individer (18–69 år) med återbesök ökade från 69 270 till 71 102. Det är en ökning från 4,4 procent till 4,5 procent av 18–69-åringarna. Se figur 5.

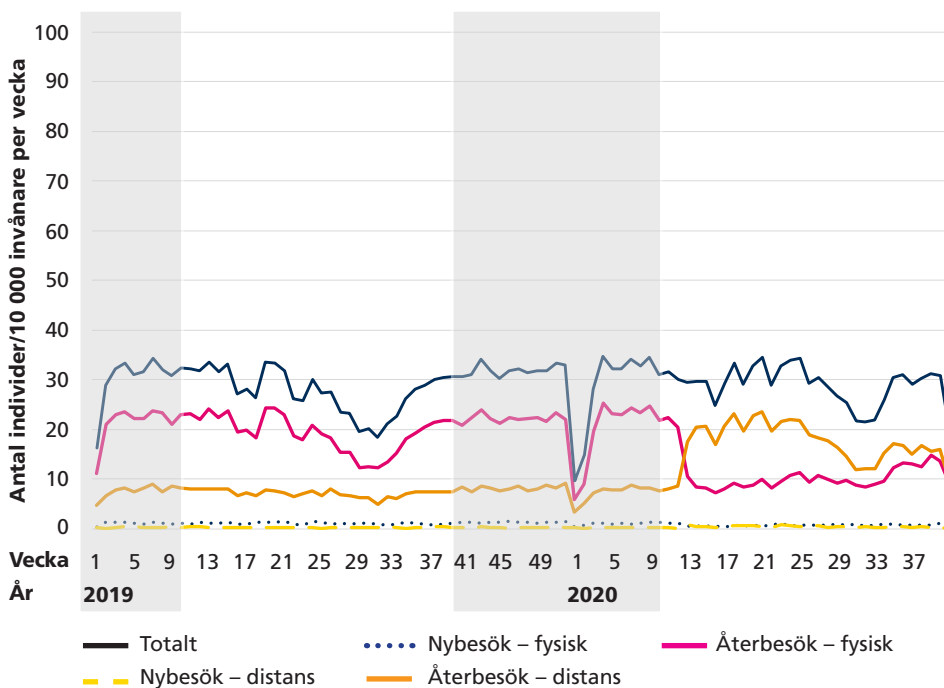
Figur 5. Antal vuxna per 10 000 invånare (18–69 år) i Stockholms län, med fysiska besök eller distanskontakt inom vuxenpsykiatrisk öppenvård i Region Stockholm, per vecka 2019–2020.

Patienter 70 år eller äldre

Mellan 1 mars och 30 september 2020 hade (i absoluta tal) 4 268 individer i åldern 70 år eller äldre, kontakt med vuxenpsykiatrisk öppenvård i Region Stockholm. Samma period år 2019 var antalet 4 319. Det är en minskning från 1,6 procent till 1,5 procent av äldre personer i Stockholms län.

Antalet äldre individer med nybesök minskade under samma period, från 1 046 år 2019 till 935 år 2020. Det är en minskning från 0,4 procent till 0,3 procent.

Antalet äldre individer med återbesök inom vuxenpsykiatrin låg på ungefär samma nivå båda åren: 3 750 år 2019 och 3 797 år 2020. Det motsvarar 1,4 procent av äldre (70+) i länet. Se figur 6.

Figur 6. Antal äldre vuxna per 10 000 invånare (70+ år) i Stockholm län, med fysiska besök eller distanskontakt inom vuxenpsykiatrisk öppenvård i Region Stockholm, per vecka 2019–2020.

Diskussion

I vår rapport har vi visat att det under pandemins akuta fas funnits behov av kontakt med vården för psykisk ohälsa, och att vårdinstanserna mött behovet med fler distanskontakter.

Andelen barn och unga som sökt vård för psykisk ohälsa inom primärvården var fler under mars till september 2020 än 2019, både för nybesök och återbesök. Det skulle kunna tala för en ökad oro och stress i samband med pandemin. En omstrukturering inom BUP i april 2020 ("En väg in") kan också ha bidragit till att fler barn och unga haft kontakt med primärvården, framför allt via första linjen-verksamheter för psykisk ohälsa.

Medan andelen vuxna individer (18–69 år) som sökt vård för psykisk ohälsa inom primärvården ökade marginellt, sågs en minskning i andelen äldre vuxna (70+) som gjorde det. Den skillnaden kan ha flera skäl. En förklaring är ett det möjligen finns en åldersrelaterad barriär till användandet av distanskontakt, som kan ha gjort det svårare för de äldre att nyttja vård på distans.

Inom BUP och vuxenpsykiatri hade en lägre andel individer nybesök under perioden 2020 jämfört med 2019. Inom BUP var även andelen barn och unga med återbesök lägre, medan återbesöken inom vuxenpsykiatri ökade något bland vuxna (18–69 år) och var ungefär oförändrad bland äldre vuxna (70+ år).

Fortsatt är det viktigt att utröna om nya patienter har svårare att komma i kontakt med psykiatri under den pågående pandemin. Inom ramen för denna rapport kan vi inte bedöma om kvaliteten på den givna vården påverkats av skiftet från fysiska besök till distanskontakt. Det får bedömas som angeläget med framtida utvärderingar av upplevelsen av given vård – både ur vårdgivares och patienters perspektiv. Vi kan heller inte uttala oss om de mer långsiktiga konsekvenserna pandemin kan få för den psykiska hälsan och vårdbehovet.

Referenser

1. Maunder RG. Was SARS a mental health catastrophe? *General hospital psychiatry*. 2009;31(4):316-7.
2. Martin-Carrasco M, Evans-Lacko S, Dom G, Christodoulou NG, Samochowiec J, González-Fraile E, et al. EPA guidance on mental health and economic crises in Europe. *European archives of psychiatry and clinical neuroscience*. 2016;266(2):89-124.
3. Holmes EA, O'Connor RC, Perry VH, Tracey I, Wessely S, Arseneault L, et al. Multidisciplinary research priorities for the COVID-19 pandemic: a call for action for mental health science. *The lancet Psychiatry*. 2020;7(6):547-60.

